

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Självvårdshunden

Hundens medverkan i själavården

The Pastoral Care Dog
The dog's involvement in the pastoral care

Tova Mortensen

Termin: VT17

Kurs: RKT145

Nivå: Kandidat

Handledare: Martin Westerholm

ABSTRACT

This thesis will discuss the *pastoral care dog* and the dog's role in the pastoral care. I will focus on the pastoral care within the Church of Sweden. Since the dog's history has developed from living beside humans for shelter and slaughter waste for food, to become a beloved family member, I find the development of the relationship between dogs and humans fascinating. Nowadays the dog is also active in many professions whose main purpose is to provide health and social care. Many studies show that dogs are excellent caretakers who provides comfort for the client. Therefore, I will study how the dog is a good pastoral care taker and how the dog can be helpful in the church's work.

The purpose of this thesis is thus to examine how the dog's pastoral care characteristics can be helpful within the pastoral care. The method for this thesis is a literature study and further a scientific procession of the material. The material will mainly be interpreted and analyzed based on a hermeneutical perspective. Since my work will touch a new field of research, there is no current studies on the pastoral care dog. I have therefore chosen to focus on studies that partly illustrates the health effects of living in relationship with dogs as well as research concerning the work of the therapy dogs. This thesis will also use literature that discuss the pastoral care mission and how that mission can be executed.

The thesis has discussed which components that are needed to make a pastoral care conversation to be pastoral caring for the client. These are for example when the client experience that one is heard, listened to, confirmed and comforted. These components can, theoretically, result that the client experiences the effects of pastoral care. One of the pastoral care givers most important components is to be responsive and listen to the client's story to make the client safe enough to express their feelings. The dog seems to have the ability to introduce conversation between humans, therefore the dog's work is quite rewarding within the pastoral care. The dog can in many ways be helpful within the pastoral care and the dog has an ability to see and confirm the client and is therefore a good compliment within the pastoral care.

Keywords:

The pastoral care dog, therapy dog, dog, human-dog relationship, the Church of Sweden, pastoral care, health and social care, counseling, cure of souls.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
INLEDNING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	6
MATERIAL OCH AVGRÄNSNING	7
METOD OCH TEORI	8
BEGREPPSANALYS.....	8
TIDIGARE FORSKNING	10
ANALYS	11
SJÄLAVÅRDENS UPPDAG OCH UTFÖRANDE	11
HUND OCH MÄNNISKA I SYMBIOS	15
HUND I TJÄNST	20
SJÄLAVÅRDSHUND	22
DISKUSSION.....	25
SJÄLAVÅRD ÖVER ARTGRÄNSEN	25
SLUTSATS.....	28
LITTERATURFÖRTECKNING	29
LITTERATUR.....	29
WEBB-LITTERATUR	30

INLEDNING

Hunden som barnets trygghet, som den vilsna tonåringens kompis att ta ansvar för och bestämma över. Hunden som den åldrande människans friskvårdare, den som kräver stärkande promenader året om och lindrar ensamheten. Hunden som kontaktmedel att nå den psyksjuka, så att en meningsfull behandling kan sättas in. Hunden med eget yrke – ledarhund, servicehund, dövhund, polishund, väktarhund, lavinhund, bombhund, narkotikahund, vallhund, jakthund.¹

Citatet är hämtat från boken *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle* som är författad av världens första hundpsykolog, Anders Hallgren.² Hundens många egenskaper bejakas av människan och det finns många yrkesuppgifter där dessa egenskaper underlättar för människan i dennes vardag eller i dennes arbetsliv.³ Har hunden det som krävs för att termen *själavårdshund* kan tilläggas i Hallgrens uppdragning av hundens diverse yrkesroller? Uppsatsen kommer undersöka hundens påverkan på människan och på vilket sätt som hunden kan vara behjälplig inom själavård.

Kyrkans pastoral omsorg är grundläggande för den själavård som kyrkan bedriver. Det råder många uppfattningar kring hur själavård kan och ska bedrivas, och vad själavård egentligen är. En av kyrkans många uppdrag är att möta medmänniskan som söker sig till kyrkan och till själavårdande samtal. Jag vill således bidra till själavårdsforskningen och utveckla kyrkans förmåga att möta medmänniskan genom att undersöka om hundens eventuella själavårdande egenskaper kan vara behjälplig vid själavårdande möten. Hunden går under smeknamnet *människans bästa vän* och tilldelas ofta uppskattade egenskaper, som trofast, tillgiven och kärleksfull. Är hundens uppskattade egenskaper något som kyrkan kan värdesätta i dess själavårdsarbete?

---

¹ Hallgren Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, Anders Hallgren och Jycke-Tryck AB, Vagnhärd 1992. Baksidestext.

² Miller, Anderas, *Sveriges Radio: Vår bästa vän*, 19.10.2017, <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/633307?programid=4834> (hämtad 31.01.2017).; Hallgren, Anders. *Anders Hallgren – Psykolog och hundpsykolog*, 2017, [<http://www.andershallgren.se/om/>] (hämtad 24.03.2017).

³ Se under uppsatsens rubrik *Hund i tjänst*.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Då hundens föregångare levt vid människans sida sedan 14 000 år tillbaka finner jag en stor fascination kring relationens utveckling. Från att hunden drogs till människans boplats för att dessa erbjöd skydd och slaktavfall till föda, till att i vår samtid vara ett högt älskat sällskapsdjur som många människor väljer dela livet tillsammans med.⁴ Hunden är ett uppskattat sällskapsdjur som finns inom flertalet familjer. Enligt statistik hämtat från jordbruksverket finns det 854 512 registrerade hundar i Sverige år 2016.⁵ Hunden finns idag även inom flertalet yrkesverksamheter vars huvudsakliga uppgift är att bedriva vård och omsorg. Hundens egenskaper har visat sig vara positiva för människan och Ingemar Norling har i sin studie *Djur i vården* nämnt att forskare resonerar att djur generellt är naturliga terapeuter. Djuren uppfyller nämligen instinktivt grundregler som anses vara goda inom terapi- och omsorgsverksamheter, exempelvis som att inte vara värderande, att lyssna, stödja och visa empati.⁶

Syftet med uppsatsen är att undersöka på vilket sätt människans och hundens relation kan vara själavårdande för människan samt på vilket sätt som hundens närvaro kan vara hjälpsam vid själavårdande möten. Syftet kommer att uppfyllas genom att undersöka vad själavårdande verkan innebär och vilka grundläggande underlag som krävs för att ett själavårdande möte ska upplevas som själavårdande för konfidenten. Uppsatsen kommer därför undersöka vad själavårdens uppgift är och på vilka sätt som den kan utföras. Därför kommer det också diskuteras vilka underlag som krävs för att ett samtal ska upplevas som själavårdande och på vilket sätt hundens egenskaper kan var behjälpliga inom själavård. Jag utgår från följande frågeställning:

- På vilket sätt kan hunden vara behjälplig vid själavårdande möten inom Svenska kyrkan?

---

⁴ Jensen, Per, *Djurens beteende och orsakerna till det*, 2. [uppl.], LT, Stockholm, 2002, 145.; Linus Brohult, *SVT nyheter: Så blev hunden människans bästa vän*, 24.01.2013, <http://www.svt.se/nyheter/vetenskap/sa-blev-hunden-manniskans-basta-van> (hämtad 02.03.2017).;

⁵ Jordbruksverket, *Antal hundar per län och kommun*, 12.31.2016, <https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/hundarochkatter/hundregistret/statistik.4.45fb0f14120a3316ad78000672.html> (hämtad 21.04.2017).

⁶ Norling, Ingemar, *Djur i vården: om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö*, Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg, 2002, 13.

MATERIAL OCH AVGRÄNSNING

För att besvara min frågeställning skall jag endast använda mig av litteraturstudier. Eftersom det inte heller finns någon rådande forskning om själavårdshunden har uppsatsen fått välja litteraturmaterialet med noggrannhet. Jag har valt att fokusera på forskning som dels belyser hälsoeffekterna av att leva i relation tillsammans med hund samt forskning som berör terapihundsekipagets arbete. Materialet som utvalts presenterar resultat som sammanställts inom arbetet med vård- och terapihundar. Den litteratur som berör hundar och deras arbete är material som huvudsakligen används inom den etologiska skolan. Jag kommer även att nyttja litteratur som i den här uppsatsen får representera Svenska kyrkans förhållningssätt gällande själavård. Jag är samtidigt medveten om att själavård kan framställas på olika sätt och jag kommer inte kunna nå en allmängiltig förståelse för själavårdens uppdrag. Litteraturen kommer att diskutera vad själavårdens uppdrag innebär och hur utförande av uppdraget kan utformas. För att kunna diskutera dessa frågor används huvudsakligen litteratur av Berit Okkenhaug och Cecilia Wadstein som bland annat används som kurslitteratur på Svenska kyrkans utbildningsinstitut.⁷ Detta i hopp om att få en klarare helhetssyn gällande Svenska kyrkans syn och uppfattning på vad själavård innebär eftersom Svenska kyrkan bedriver undervisning med hjälp av litteraturen till sina blivande anställda.

Uppsatsens avgränsning berör den etologiska skolan, läran om djurs beteende. Det hade varit onekligen intressant att titta vidare på vad det är inom hundens beteende som upplevs som goda egenskaper, alternativt själavårdande, för människan. Men det utrymmet finnes dessvärre inte och istället kommer uppsatsen att presentera människor som upplever hundens egenskaper som goda och mer utgående hur terapihundsekipaget arbetar och vilka resultat deras arbete ger. Uppsatsen kommer inte heller ha möjlighet att beröra olika typer som finns rörande själavård. Det finns dessvärre inget utrymme att undersöka de skillnader som finns mellan terapi och själavård, vilka resultat som förväntas i de respektive skolorna samt vilka metoder som de båda skolorna använder sig av. Uppsatsen kommer istället att fokusera på grundförutsättningarna som bör finnas för att samtal ska upplevas som själavårdande, det vill säga positivt för konfidenten som söker sig till samtal, och vidare fokusera på hundens roll inom själavård.

---

⁷ Svenska kyrkan, *aktuella litteraturlistor*, 16.01.2017, <https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/aktuella-litteraturlistor> (hämtad 31.01.2017).

METOD OCH TEORI

Metoden som ligger till grund för uppsatsen är en litteraturstudie. Vilket vidare innebär ett systematiskt tillvägagångssätt för insamlandet av litteraturmaterial och vidare en vetenskaplig sammanställning, bearbetning och reflektion av materialet. En fältstudie hade onekligen varit intressant att utföra men det är dessvärre inte möjligt då uppsatsen kommer att beröra ett nytt forskningsfält. I Svenska kyrkan finns det inga certifierade terapihundsekipage som arbetar själavårdande och därför finns det inga ekipage som uppnår kriterierna för att uppsatsen ska kunna bedriva en fältstudie. Eftersom det istället kommer att bedrivas en litteraturstudie blir uppsatsens tillvägagångssätt högst beroende av hur jag som uttolkare sammanställer och bearbetar materialet som är utvalt då jag som uttolkare är beroende av min sociala, historiska och ideologiska miljö som påverkar min forskningsmetod. Detta är jag således medveten om under uppsatsprocessen. Litteraturmaterialet som kommer att tolkas och analyseras görs detta utifrån tolkningsmetoder som presenteras i Björn Vikströms *Den Skapande läsaren*. Vikström anser att ingen tolkning sker förutsättningslöst och att förståelsen för materialet växer fram i samspelet med erfarenheter och egenskaper som uttolkaren har i dennes historia.⁸ Eftersom texttolkning är utgångspunkten för uppsatsen och tolkning vanligen är kontextuellt färgad bör således uttolkarens förförståelse belysas och tillkännagivas. Innan jag påbörjade uppsatsarbetet hade jag en förförståelse av att hunden möjligen kunde vara en god medhjälpare inom svenskkyrklig själavård och fann mig positivt överraskad när bearbetningen av litteraturmaterialet kunde bekräfta min förförståelse.

BEGREPPSANALYS

Flertalet begrepp kommer att användas i uppsatsen, för att det inte ska uppstå missförstånd mellan författare och läsare så kommer tre väsentliga begrepp att förtydligas nedan.

SJÄLAVÅRD

För att förstå uppsatsens uppfattning av själavård krävs det en särskiljning av begreppets innebörd och dess utförande. Anders Olivius redogör för begreppet själavård som härstammar från ordet 'själisk' som vidare betyder gudsfrånvänd och utan andligt liv.⁹ Begreppet kan vidare tolkas som Arne Fjällbu

---

⁸ Vikström, Björn, *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*, Studentlitteratur, Lund, 2005. 21.

⁹ Olivius, Anders, *Att möta människor: om själavårdsamtal*, Lund, 1984. 13.

beskriver i sin bok *sjelesorg* att ”själavård är helt enkelt det som ordet innehåller: omvårdnad om själen. Denna omvårdnad kan och bör uppfattas i vidaste mening.”¹⁰ Begreppets innebörd i denna uppsats är snarare en generell omvårdnad av den enskildes själ, oavsett om den är gudsfrånvänd eller inte. Självårdens innebörd är tämligen omdiskuterad och det råder meningsskiljaktigheter kring vad självård faktiskt är och hur den bör bedrivas. Självård ska i denna uppsats förstås utifrån den pastorala omsorg som kyrkan skall tillhandahålla som vidare innebär en kärleksfull omtänksamhet för medmänniskan. Denna omsorg kan vidare utföras på en mängd olika sätt, uppsatsen kommer dock fokusera på det klassiska självårdssamtalet. I självårdssamtalet träffas självårdaren och konfidenten för att samtala kring det som möjligen tynger konfidenten, för att konfidenten vidare ska uppleva att denne blir bekräftad, sedd och lyssnad till i samtalet.

SJÄLAVÅRDSDHUND

Begreppet *själavårdshund* är inte ett helt och hållet etablerat begrepp, dock används det av Kay Miller, som är sjukhuspräst och terpihundförare. I Millers studie är *The Pastoral Care Dog*, självårdshunden, en certifierad terapihund som kan hjälpa och assistera självårdaren i mötet med tillsammans med konfidenten. Självårdshundens väsentliga uppgift är att arbeta som en ”brobyggare” mellan självårdaren och konfidenten, självårdshunden skall alltså hjälpa till att öppna upp för mellanmänniska samt inbringa stöd och trygghet till konfidenten.¹¹ Självårdshundens uppdrag kan således liknas vid terapihundens uppdrag, som vidare kommer diskuteras senare i uppsatsen.¹²

KONFIDENT

Anders Olivius beskriver konfidenten som den person som söker sig till självårdande möten. Ordet självård betyder *den som anförtror sig*.¹³ I det självårdande mötet är det konfidenten som anförtror sig till självårdaren genom att berätta om dennes livssituation. Det är konfidenten som vill bli lyssnad till och självårdaren är den som lyssnar. Det är även konfidenten som har tolkningsföreträde gällande huruvida självårdssamtalet upplevs som självårdande eller inte.

---

¹⁰ Fjellbu, Arne, *Sjelesorg*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1933.

¹¹ Miller, Kay, *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, Chaplaincy today [1099–9183], 2001 vol:17 iss:2. 24.

¹² Se under rubriken *Hund i tjänst*.

¹³ Olivius, Anders, *Att möta människor*. 53.

TIDIGARE FORSKNING

Forskning som berör själavård är omfattande. Den tidigare forskning som utförts har resulterat i att det finns en mängd olika uppfattningar kring själavårdens uppdrag och hur den bör utföras. Dock så har förbön och en omsorg om de sjuka alltid haft en central roll inom själavården menar Berit Okkenhaug som författat boken *Själavård, en grundbok*.¹⁴ Historiskt sett har själavård haft ett centralt fokus på människans själ snarare än på den fysiska kroppen. Fysisk sjukdom var något som själavården ansåg härstamma från Gud, och betraktades som en slags ”andlig fostran” menar Okkenhaug. Ibland uppfattades den fysiska sjukdomen även som ett straff som kom från Gud och gavs till den ”syndfulle” människan. Okkenhaug citerar broder Laurentius i ett själavårdande brev från 1600-talet som beskriver dåtida själavård:

Jag ber icke om att ni skall bli fri från edra plågor, men jag ber allvarligt till Gud att Han skall ge er kraft och tålamod att bära dem så länge Han behagar. Finn tröst i Honom, som håller er fäst vid korset; Han skall lösgöra er i rätta stunden. Lyckliga de som lida med Honom! Vänj er vid att lida på det sättet och sök hos honom kraft att utfärda så mycket och så länge, som Han anser vara nödvändigt för er. [...] Jag skulle önska att ni kunde övertyga er om att Gud - i viss bemärkelse – ofta är oss närmare vid sjukdom än vid hälsa.¹⁵

Citatet belyser hur människans resonemang kan ha sett ut under 1600-talet när människan upplevde svåra kriser. Okkenhaug menar att brevet skulle provocera de flesta idag, och att det är tveksamt om en själavårdare skulle skriva på det sättet till en sjuk människa. Själavårdens utveckling har fortskridit från uppfattningen att sjukdom härstammade från Gud som en nådegåva, till en omsorg utan skuldbeläggning. Själavårdens utveckling har således resulterat i att det finns en mängd olika skolor som resonerar olika gällande själavårdens uppdrag.¹⁶

Den forskning som berör hundars arbete inom själavård är dessvärre inte särskilt omfattande. Som det nämns i uppsatsens begreppsanalys så har sjukhuspräst -och terpihundföraren Kay Millers utfört en studie tillsammans med hennes certifierade terpihund Scruffy. Den forskning som Millers bedriver är ensamt i sitt slag och terapi/själavårdshunden fick medverka vid de själavårdssamtal som Millers hade

---

¹⁴ Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, Översättning Melinda Hoelstad, Libris förlag, Örebro 2014, 21.

¹⁵ Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 19.

¹⁶ För att läsa mer om de olika själavårdsskolorna se Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 29-35. Samt Wadstein, Cecilia, *Själavård helt enkelt*, Verbum, Stockholm, 2009, 24-36.

tillsammans med hennes konfidenter. Millers studie berör de själavårdande besök som hon har med både patienter och anhöriga som befinner sig på sjukhuset av olika anledningar. I sin studie utgår hon ifrån hypotesen att ett djur, i detta fall en utbildad terapihund, kan vara behjälplig för prästen vid dennes själavårdssamtal samt att hunden kan introducera till mellanmännsliga samtal när människan behöver hjälp med att börja kommunicera. Hennes forskning kommer redogöras i uppsatsens analysdel.¹⁷

ANALYS

SJÄLAVÅRDENS UPPDRAG OCH UTFÖRANDE

För att kunna diskutera hundens betydelse inom själavård ska det presenteras vad utvalda tänkare menar att själavårdens uppdrag innebär och på vilka sätt själavård kan utföras. Själavårdens uppdrag rotas i kyrkans pastorala omsorg för den enskilde individen och själavård tas vanligtvis i uttryck genom samtal. Dock behöver utförandet av själavård inte innebära enskilda samtal mellan själavårdare och konfident utan kan även tas i uttryck på många andra sätt – så som gemenskap vid kyrkkaffet, mötet i syföreningen eller andra kyrkliga aktiviteter. Dessa själavårdssamtal bokas vanligen av konfidenten som upplever ett behov av att samtala med en kyrkligt anställd, vanligtvis präst eller diakon. Ofta är det människor som befinner sig i besvärliga livssituationer som ber om själavårdssamtal. Dessa samtal utövas i Svenska kyrkan och deras hemsida beskriver själavård på följande sätt:

Alla kan vi hamna i lägen då livet känns tufft och du är ledsen, orolig eller rädd. Då gör det skillnad att få samtala med någon som tar sig tid att lyssna på vad du tänker och känner. I kyrkan kallar vi sådana samtal för själavårdssamtal.¹⁸

Svenska kyrkan beskriver själavård som samtal med ”någon som tar sig tid att lyssna på vad du tänker och känner”. När själavårdaren lyssnar på sin medmänniskas berättelse blir det således ett sätt att bekräfta och se denne. Det bör dock påpekas att själavårdande möten och samtal inte alltid har en positiv inverkan, till exempel måste konfidenten uppleva att det finns en god relation och ett gott samtalsklimat mellan konfident och själavårdare. Själavården är ett av många sätt för kyrkan att påvisa

---

¹⁷ Se under rubrik *Själavårdshund: Själavårdshunden Scruffy*.

¹⁸ Svenska kyrkan, *Om själavård*, 23.06.2016, <https://www.svenskakyrkan.se/jourhavandeprast/om-sjalavard> (hämtad 31.01.2017).

sin pastorala omsorg - kärlek för sin medmänniska. Enlig Cecilia Wadstein, författare av boken *Själavård, helt enkelt*, är själavårdens djupaste och viktigaste uppgift att skapa en plats där människan får uppleva hopp.¹⁹ Wadstein menar att när själavården förmedlar hopp så ingjuts också tröst till konfidenten. Som själavårdare är det betydande att inte förminska konfidentens känslor och eventuella smärtor utan att ta dessa på största allvar. Wadstein menar att en av själavårdens viktigaste uppgift är att kunna förmedla till konfidenten att förändring är möjlig, och på så sätt uppmuntra till att det finns hopp för konfidenten oberoende av vilken situation denne befinner sig i.²⁰ Lars Björklund, som författat boken *Modet att ingenting göra*, intygar att tröstandet är något som ska tas på stort allvar inom själavård. Björklund menar att det är oerhört svårt att förmedla tröst till sin medmänniska utan att det blir både krystat och innehållslöst. För att tröstandet ska bli optimalt bör det ske genom att *se* och *lyssna* till konfidenten.²¹ Detta sker genom att aktivt vara närvarande i samtalet samt genom att själavårdaren har en vilja att lyssna till det som konfidenten anförtror. Björklund menar också att själavård snarare ska vara ett forum där själavårdaren ska bekräfta och uppmuntra konfidenten, än att lösa dennes eventuella problem. Björklund menar att den viktigaste delen av själavårdarens uppdrag fullgörs i samma stund som själavårdaren ser och bekräftar sin medmänniska i dennes livssituation. Björklund betonar också vikten av att våga göra ingenting alls. Han menar då att själavård handlar om att våga vara närvarande utan att aktivt samtala och lita på att själavårdarens närvaro och omsorg i samtalet räcker till.²²

Berit Okkenhaug som författat boken *Själavård, en grundbok* menar att själavård är kyrkans omsorg om den enskilde människan som söker efter samtal och bekräftelse. Okkenhaug inleder sin bok med frasen: ”själavård handlar om goda möten – ansikte mot ansikte.”²³ Själavårdens övergripande uppdrag är att möta sin medmänniska med öppenhet och nyfikenhet på konfidentens berättelse. Själavård i stor utsträckning handlar om att ge stöd och hjälp till människor under svåra livssituationer, menar Okkenhaug.²⁴ Under kyrkans första tid var själavården en omsorgstjänst där sorgearbetet betonade att närvaro var av större vikt än ord. Genom vägledning och samtal kan själavård hjälpa människor som befinner sig i svåra livssituationer menar Okkenhaug. När konfidenten behöver hjälp med att bearbeta känslor, hitta en mening eller lösa eventuella konflikter ska själavården ha möjlighet att omsorgsfullt

---

¹⁹ Wadstein, Cecilia, *Själavård helt enkelt*, 12.

²⁰ Wadstein, Cecilia, *Själavård helt enkelt*, 12.

²¹ Björklund, Lars, *Modet att ingenting göra: en bok om det svåra mötet*, Libris, Örebro, 2003. 17.

²² Björklund, Lars, *Modet att ingenting göra*, 62.

²³ Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 13.

²⁴ Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 22.

bekräfta konfidenten i bearbetningsprocessen.²⁵ Cecilia Wadstein menar att självvårdens omsorg kommer till uttryck när självvårdaren lyssnar till konfidentens berättelse. Självvårdarens mest betydande uppdrag blir således att verka som lyssnare för att vidare bekräfta konfidenten i dennes tillvaro. Wadstein anser att självvård ska förmedla att ”just nu är du den människa i världen som jag kommer att ha full uppmärksamhet på.”²⁶ Att lyssna till sin medmänniska innebär att vara fullt närvarande i mötet tillsammans med denne och när självvårdaren är närvarande i mötet så blir sammankomsten självvårdande i sig självt. Wadstein anser således att självvård snarare handlar om att bemöta, än att behandla eller bota.²⁷ Självvårdarens uppgift är att lyssna och ställa sina egna behov åt sidan till förmån för konfidenten menar Wadstein. Konfidentens uppgift i självvården är endast att berätta sin berättelse för självvårdaren, det är dock en betydligt svår uppgift som kan vara oerhört betungande. Wadstein menar att när konfidenten får möjlighet att berätta om dennes sorg kan berättandet i sig hjälpa konfidenten att förstå och bearbeta sorgen.²⁸ Självvården har en mängd olika skolor och *speglingsmetoden* är en vedertagen metod inom självvård. Speglingmetoden går huvudsakligen ut på att hjälpa konfidenten att själv upptäcka och verbalisera sina konflikter berättar Okkenhaug. Grundtanken inom speglingsmetoden är att varje människa själv bär svaret på sina frågor inom sig och att varje människa ska ha tolkningsföreträde i sitt eget liv.²⁹ Okkenhaug menar att konfidenten som anförtrot sig till självvårdaren behöver förstå att självvårdaren lyssnar till denne, och verkligen har lyssnat vad denne berättat. Självvårdaren ska därför inte bidra med nya samtalsämnen utan endast lyssna och bekräfta det konfidenten berättar så konfidentens bearbetningsprocess blir dennes egna.

I boken *Möte och dialog*, diskuterar Eric Haglund betydelsen kring lyssnandet inom självvård. Haglund menar att samtal är den allmännaste formen mellan självvårdare och konfident, för att ett samtal ska bli gott krävs det dock mer än en utväxling av ord och tankar. Haglund menar att attityd, tonfall, tystnad, reaktioner och känslor är ofta mer talande och betydligt starkare än ord.³⁰ Närvaron och lyssnandet blir således betydande för att konfidenten verkligen skall känna sig sedd och bekräftad av självvårdaren. Haglund menar att självvårdarens uppgift inte är att lösa konfidentens eventuella

---

²⁵ Okkenhaug, Berit, *Självvård: en grundbok*, 24.

²⁶ Wadstein, Cecilia, *Självvård helt enkelt*, 38.

²⁷ Wadstein, Cecilia, *Självvård helt enkelt*, 37.

²⁸ Wadstein, Cecilia, *Självvård helt enkelt*, 42.

²⁹ Wadstein, Cecilia, *Självvård helt enkelt*, 27.

³⁰ Haglund, Eric, *Möte och dialog: en dialog om enskilt samtal*, 4. uppl., Verbum, Stockholm, 1978. 19.

problem, utan att möta konfidenten.³¹ Okkenhaug diskuterar också betydelsen av lyssnandet och menar att ”alla vet att en självvårdare måste kunna lyssna.”³² Okkenhaug resonerar att lyssnandet är mer komplext än vad en kan föreställa sig och att det kräver kunskap och insikt för att kunna lyssna på konfidenten på ett bra sätt. För att vara en god lyssnare måste självvårdaren inte bara kunna lyssna på det som sägs utan också ha förmågan att bekräfta de känslor som konfidenten delar med sig av så att denne känner sig sedd.³³ Okkenhaug menar att självvårdssamtalet kan betraktas som ”en av kärlekens gärningar” och att det inte finns några tydliga gränser för när omsorg övergår till självvård.³⁴ Den pastorala omsorg som kommer till uttryck inom självvården sker ofta genom att självvårdaren lyssnar till konfidenten och således bekräftar denne.

Cecilia Wadstein diskuterar även självvård utifrån begreppet *följeslagare*. Att vara en självvårdare är att slå följe tillsammans med sin medmänniska under en period av deras liv. Wadstein menar att självvårdarens uppgift är att vara medvandrare utan att inbringa löften eller försöka tillgodose konfidentens samtliga behov. Självvårdarens huvudsakliga uppgift enligt Wadstein är att försöka att lyssna med hjärtat till det som angår en annan människa.³⁵ Det handlar inte i första hand om att lösa en människas problem eller borttagandet av eventuella smärtor, utan om ett närvarande i mötet och därmed skänka en medmänniska sin odelade uppmärksamhet. Okkenhaug benämner följeslagarens uppgift som ”en hoppets medvandrare” då självvårdarens uppdrag är att förmedla hopp till konfidenten.³⁶ Okkenhaug menar att medvandrarperspektivet är centralt inom självvården då en av dess grundstenar är att vandra tillsammans med konfidenten i dess resa. Relationen mellan självvårdaren och konfidenten är betydande då konfidenten exponerar sig för en helt främmande människa och ber om hjälp eller stöd. Det blir därför således oerhört viktigt att konfidenten känner sig trygg i en självvårdsrelation. Anders Olivius skriver om betydelsen av självvårdsrelationen i hans bok *Att möta människor*, såhär ”för att något skall ske i en självvårdsrelation måste konfidenten älskas, inte som ett fall, utan som den människa han eller hon är. Inte som den hon kan bli när hon väl har ändrat på sig eller omvänt sig, utan här och nu, just som hon är.”³⁷ Relationen är oerhört betydande vid självvårdssamtalet, den kan vara förtroendefull och ge trygghet till konfidenten, samtidigt som den kan

---

³¹ Haglund, Eric, *Möte och dialog*, 61.

³² Okkenhaug, Berit, *Självvård: en grundbok*, 100.

³³ Okkenhaug, Berit, *Självvård: en grundbok*, 100.

³⁴ Okkenhaug, Berit, *Självvård: en grundbok*, 50.

³⁵ Wadstein, Cecilia, *Självvård helt enkelt*, 43.

³⁶ Okkenhaug, Berit, *Självvård: en grundbok*, 92.

³⁷ Olivius, Anders, *Att möta människor om självvårdsamtal*, Lund, 1984, 54.

vara något utmanande så konfidenten får möjlighet att utvecklas i dennes funderingar, åsikter och tankar. Förtroendet och relationen mellan själavårdare och konfident diskuterar även Eric Haglund. Han menar att grundförutsättningen för att ett själavårdssamtal ska bli gott är att konfidenten har ett förtroende för själavårdaren.³⁸

Själavårdens uppdrag brukar vanligtvis utföras av någon som är vigd till tjänst, präst eller diakon. Enligt både Wadstein och Okkenhaug förekommer det allmän själavård som alla kan utföra. Den allmänna själavården förekommer bland vardagliga samtal. Gemenskap mellan människor påvisar en omsorg för medmänniskan som är själavårdens viktigaste uppdrag.³⁹ Prästens centrala roll som själavårdare är dock något som både Okkenhaug och Wadstein diskuterar. Wadstein menar att prästen har en särskild roll på grund av *absolut tystnadsplikt* som innebär att prästen inte har anmälningsplikt som exempelvis diakonen har.⁴⁰ Okkenhaug menar att prästen för många fortfarande är den främsta själavårdaren men att en präst inte behövs för att ett samtal ska bli själavårdande. Hon författar vidare ”grundinställningen i denna bok är att alla som är medvetna om sin egen mänsklighet och lever i ljuset av den kristna tron kan vandra ett stycke med en medmänniska på livets väg och ge själavårdshjälp.”⁴¹ Vad det innebär att vara medveten om sin egen mänsklighet fördjupar inte Okkenhaug i hennes resonemang. Till skillnad från Okkenhaug som understryker att en själavårdare ska leva i ljuset av den kristna tron resonerar jag dock att en människa kan hysa kärlek för sin medmänniska oavsett om denne lever i ljuset av den kristna tron eller inte och kan således vara medvandrare under en period av konfidentens liv. Som kommer att presenteras nedan kan hunden vara ett kraftfullt komplement till den mellanmänskliga omsorgen.⁴² Uppsatsen kommer fortsätta att diskutera själavårdens uppdrag och vikten av att själavårdaren bekräftar konfidenten i själavårdssamtalet, men för att förstå hundens roll i själavårdssamtalet behöver vi titta närmare på relationen mellan människa och hund.

HUND OCH MÄNNISKA I SYMBIOS

Per Jensen berättar i boken *Hundens språk och tankar* att hunden spelar en större social roll i det moderna samhället än någon gång tidigare historiskt sett.⁴³ För många människor är hunden en viktig

---

³⁸ Haglund, Eric, *Möte och dialog*, 67.

³⁹ Wadstein, Cecilia, *Själavård helt enkelt*, 15.; Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 134.

⁴⁰ För att läsa mer om absolut tystnadsplikt: Biskopsmötet. *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*, Intellecta Tryckindustri, Solna 2004, 21-24.

⁴¹ Okkenhaug, Berit, *Själavård: en grundbok*, 77.

⁴² Se under rubriken *Hund och människa i symbios*.

⁴³ Jensen, Per, *Hundens språk och tankar*, Natur & kultur, Stockholm, 2011, 169.

källa till sällskap, kärlek, rekreation och motion. Jensen anser att hunden nästan kan uppfattas som en artfrände till människan och menar att inga andra djur står människan så intimt nära som hundar.⁴⁴ Människans historia är tätt sammanvävd med hundens och Jensen menar att det inte finns några andra likartade förhållande mellan människor och andra däggdjur på jorden. Stina Wahl menar i boken *Hundassisterad terapi* att relationen som finns mellan djur och människa har speciella kvaliteter som kraftigt särskiljer sig från mänskliga relationer. Wahl diskuterar relationen mellan djur och människa och menar att den huvudsakligen bygger på icke-verbal förbindelse mellan två kroppsligt kommunicerande varelser vilka snarare delar språk via rörelser och beröring.⁴⁵ Jensen menar att för många är språk endast ord och grammatiska regler som binder samman meningar, som vidare vill förmedla ett budskap. Jensen vill vidga begreppet språk då budskap överförs på en mängd olika sätt, mellan individer - oavsett arter.⁴⁶ Djurens språk är rikt och mångfacetterat, genom att försöka förstå djurens språk kan vi samtala över artgränsen som vidare kan utvecklas till fantastiska samtal menar Jensen. Genom kunskap och förståelse gällande hundens språkbruk kan människan ta hjälp av hundens egenskaper för att vidare utveckla samtal både mellan två människor, men också mellan hund och människa. Hunden kan i många fall fungera som någon som öppnar upp för möjligheten för mellanmänskliga samtal. Hunden kan också uppmuntra och utveckla samtalet genom sitt energiska och uppmuntrande kroppsspråk och genom den närvaro som hunden utstrålar. Anders Hallgren, världens första hundpsykolog som tränar hundekipage med positiv förstärkning, menar att hunden i många fall kan verka som brobyggare och kontaktlänk mellan människor då hunden introducerar till mellanmänskliga samtal.⁴⁷ Hundens oförmåga till det verbala språket resulterar i att hunden varken kan smickra, kritisera eller ljuga, det är därför inte svårt att förstå varför vänskapen mellan en hund och människa är högt uppskattad av många människor, menar Hallgren.

Den emotionella relationen som utvecklas mellan människa och hund är något särskilt menar Hallgren och han inleder sin bok *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, med att berätta en händelse som bekräftar betydelsen av relationen. Händelsen skildras från ett av hans kurstillfällen där Hallgren möter en människa med funktionsvariationer som är ängslig inför första kurstillfället. Hallgren märker att hunden skärper sin vaksamhet när Hallgren närmar sig dem och mannen håller hunden i ett stramt, kort koppel. När Hallgren sätter sig ner och låtsas hitta något intressant i marken kommer hunden

---

⁴⁴ Jensen, Per, *Hundens språk och tankar*, 185.

⁴⁵ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi för unga med flerfunktionsnedsättningar: metoder och effekter*, Atremi, Mjölby, 2016, 25.

⁴⁶ Jensen, Per, *Djurens språk*, 15.

⁴⁷ Hallgren, Anders. *Anders Hallgren – Psykolog och hundpsykolog*, 2017, <http://www.andershallgren.se/om/> (hämtad 24.03.2017).; Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 40.

stegvis fram och nosar på Hallgrens hand där han förvarar en leverbit. Hallgren får så småningom tillåtelse av hunden att klappa den, Hallgren säger till mannen: ”skönt, hunden är inte speciellt arg eller rädd. Bara signalkänslig. Det här kommer inte vara något alls problem att träna bort.” Under tiden som Hallgren reser sig upp och börjar gå tillbaka mot kursplatsen hör han mannen och när han vänder sig om ser han mannen stå nerböjd över hunden, Hallgren skriver:

Han gråter. Tårarna strömmar ner för hans kinder, medan han kärleksfullt smeker sin hund. Det var tårar av lättnad och glädje. Det visade sig senare att han varit skräckslagen inför helgen. Skräckslagen för att jag skulle ”döma ut” hunden och säga att den var ett omöjligt fall. Att den borde avlivas. Att han därmed skulle mista sin enda riktigt goda vän – sin hund.⁴⁸

För mannen i Hallgrens berättelse var hunden hans vän, någon som mannen brydde sig om och höll kär. Den emotionella relationen som fanns mellan mannen och hans hund var oerhört betydelsefull för mannen. I Hallgrens undersökningsrapport från 1986 framkom det att skillnaden gällande en hundägares känslor för sin hund, jämfört med föräldrars känslor för sina barn, inte alls var särskilt stora.⁴⁹ Hallgrens studie undersökte hur upprörda föräldrar, respektive hundägare agerar och känner då deras barn, alternativt hund råkar illa ut. Det som framkom från undersökningen är att de känslor som hundägare har för sina hundar är jämförbara med de känslor som föräldrar har för sina barn – det handlar snarare om känslan än objektet för vart känslorna riktas. Därför måste stor respekt finnas för djurägarens känslor och den relation som uppstår mellan människa och hund är jämförbart med relationen mellan föräldrar och dess barn.

Hallgren diskuterar vänskapens innebörd och menar att en av de mest betydelsefulla komponenterna som utvecklar en djup vänskap är vikten av att känna sig behövd. Människans behov av att känna sig både sedd och behövd är så pass påtaglig att den påverkar människans relationer. Känslan att vara behövd kan vara oerhört betydelsefull och Hallgren menar att den kan förhindra suicidförsök.⁵⁰ Michael McCulloch diskuterar även behovet av att känns sig viktig i sin artikel *Pet therapy*. Behovet att känna sig uppskattad och uppleva att ens liv har betydelse eller syfte är nödvändigt för att uppehålla ett positivt känslomässigt jämviktstillstånd.⁵¹ Närvaron av ett sällskapsdjur, anser

---

⁴⁸ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 7.

⁴⁹ Hallgren, Anders, *En jycke betyder så mycke! – En studie om känslomässig bindning mellan hundägare och hundar*, Sveriges lantbruksuniversitet, Köping 1986. 15-17.

⁵⁰ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 9.

⁵¹ McCulloch, Michael. *Pet therapy – an overview*. I *The Human-Pet Relationship*, Wien 1983.

McCulloch, kan hjälpa att strukturera tiden för de nödvändiga rutinerna för mat och motion och även ge människan känslan av att denne är behövd. Hallgren berättar om sin egen relation till sin hund och vad det är som gör att dessa två är vänner.⁵² Hallgren menar att den känsla som uppstår när hans hund behöver honom för att leva är tillfredställande. Hunden visar att han behöver Hallgren i sitt liv och får Hallgren till att känna sig önskad, välkommen, efterlängtd, uppskattad, behövd och älskad, dessa komponenter utgör ett välbefinnande och Hallgren anser att detta är vänskapens beståndsdelar. Det verkar som att hunden har många goda egenskaper som människan vill ta del av: tillgivenhet, gemenskap, värme, vänskap och trygghet är några av alla de egenskaper som hunden ger sina människovänner. Hallgren menar att många mänskliga relationer är bristfälliga och att en bör därför bortse från eventuella tankegångar som resonerar att det bara är människor som kan ge varandra uppskattning, vänskap och kärlek.⁵³ Människan präglas ofta av beskaffenheter som kan vara hämmande i relationsuppbyggnadssyfte så som prestige, stolthet, habegär, avundsjuka och egoism. Dessa egenskaper menar Hallgren är komponenter som bidrar till bristfälliga mellanmänskliga relationer.

Många människor upplever ensamhet och lider av depressioner. Ensamhet kan eventuellt resultera i att människan upplever känslor som kan beskrivas som isolerande, övergivenhet och förtvivlan. Ensamhet kan innehålla en stark upplevelse av tomhet och kärleksbrist – saknaden av dessa kan bli ångestfull och förlamande. Kan en hund ersätta en människa när det gäller att motverka ensamhet? Hallberg menar att svaret är ett ”obetingat ja.”⁵⁴ Hunden får människan att känna sig mindre ensam samt kan hjälpa till med att utveckla kontakt med andra människor. Känslan av meningsfullhet kan ofta handla om att hitta någon att dela sitt liv tillsammans med, en relation som utbyter förtroende och trygghet. En hund har visat sig fungera utmärkt för att tillfredsställa människan med det som motverkar ensamhet och fyller livet med mening. Stina Wahl har i sin forskning gällande hundassisterad terapi också kommit fram till att i relationen mellan människa och djur uppkommer många hälsobringande effekter, när människor lever tillsammans med ett sällskapsdjur så påverkas exempelvis människan på ett positivt sätt i den sociala kontakten med andra människor. Flertalet studier visar också att interaktion med djur resulterar i ökad produktion av ”må-gott-hormonet” oxytocin.⁵⁵ Det är svårt att undersöka vilka komponenter som bidrar med att hunden är

---

⁵² Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 8.

⁵³ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 9.

⁵⁴ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 47.

⁵⁵ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*. 24.; För att hitta vidare forskning gällande människans oxytocin produktion hänvisar jag till Wahls referenser.

hälsofrämjande för människan, dock menar Hallgren att det är mycket av människans undertryckta behov som hunden kan ”locka fram”. Det är exempelvis socialt accepterat att beröra och att kela med hunden, den fysiska kontakt som anses vara socialt accepterad brukar vanligen undanbedes människor emellan och fysik beröring kan vara hälsofrämjande för människan.⁵⁶

Hunden har börjat få en allt större roll i psykoterapi då hunden i många fall har god inverkan på patienter. Hallgren berättar om ett arbete av Boris Levinson i USA som arbetar med autistiska barn. I Levinsons arbete med barnen blev han behjälpt av sin hund Jingles. Levinsons forskning kom att resultera i att de autistiska barnen, som vanligtvis var inneslutna och svåra att etablera kontakt med, kom att öppna upp sig för Jingles. Hunden kunde således introducera till mellanmänniska samtal.⁵⁷ Det finns även studier som påvisar att psykoterapi med husdjur inte alltid fungerar så bra som många studier framhåller. Troligen beror framgångar och motgångar av en rad olika faktorer hos barn, djur och miljön runt de två komponenterna. Trots detta kommer flertalet forskare som omnämns i denna uppsats fram till att hunden har positiv verkan för människan som således resulterar i att denna studie är adekvat. Stina Wahl berättar om psykoanalysens fader, doktor Sigmunds Freud, och hans relation med hundar. Tydligt ska han själv ha haft en hund, Jo-Fi, som var till stor tröst för Freud vid de svåra canceroperationer i känen som Freud genomgick i Berlin. Jo-Fi ska även ha varit närvarande under terapisesioner som Freud hade med sina patienter. Det berättas att hunden höll ordning på tiden och påkallade detta genom oblyga gäspningar och sträckningar för att få Freuds uppmärksamhet när tiden var slut. Tyvärr skrev Freud aldrig någon text om Jo-Fis närvaro men genom biografier och brev kan det tolkas att Freud kände sig mer avslappnad när hunden fanns med under sessionerna och att Jo-Fis närvaro tycktes vara till patientens hjälp.⁵⁸

Relationen mellan hund och människa är hälsofrämjande på flertalet sätt enligt den litteratur som studerats. När människor interagerar tillsammans med hundar så tycks människan i vissa fall påverkas på ett positivt sätt i den sociala kontakten med andra människor. Det är således ett huvudargument för att själavårdshundens egenskaper kan vara goda att bruka inom själavård. Hundens beskaffenheter är något som människan har tagit hjälp av på en mängd olika arbetsplatser. Nedan kommer några att introduceras.

---

⁵⁶ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 14.

⁵⁷ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 35.

⁵⁸ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*, 27.

HUND I TJÄNST

Hunden särskiljer sig från en mängd andra djur då exempelvis individer anställs för att assistera människan vid olika arbetsplatser.⁵⁹ Hundens egenskaper kan i många fall, inte bara underlätta för människan utan också utföra ett betydligt bättre arbete än människan själv. Ett exempel på detta är *lushunden* Kotte som assisterar vid genomsökning av löss. Håkan Kjellberg, teknisk chef vid Anticimex berättar följande för Sveriges television: ”Vi har tittat runt lite i världen och kommit fram till att hunden är det absolut effektivaste. En lushund kan lukta sig till en enda liten lusnyf bakom en vägg.”⁶⁰ Hallgren redogör för en mängd tjänstgörande hundar i sin bok *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*. Exempelvis finns det *ledarhund* som hjälper att leda synskadade människor förbi hinder och ser till att människan inte gör illa sig. Hunden lär sig att hitta vägen till vissa mål, exempelvis arbetsplatser eller till hemmet.⁶¹ *Servicehund* arbetar på ett likartat sätt som ledarhunden då servicehunden bland annat lär sig att bära packväskor och kan således underlätta för personer med funktionsvariationer när denne ska utföra diverse vardagssysslor. En del hundar lär sig trycka på hissknappar för att underlätta, andra hjälper till att dra rullstolen för att personer med funktionsvariationer ska få avlastning. *Dövhund* finns främst i USA och Frankrike och ska markera när brandlarm utlöses, telefonen ringer eller om någon knackar på ytterdörren. När ett ljud uppstår går hunden fram till den döve och lägger tasserna på denne för att påkalla uppmärksamhet, sedan visar hunden vägen till ljudkällan. *Polishund* utvecklades under 1940–50-talen för att effektivisera polisernas arbete. Inom försvarsmakten utbildas *bevakningshund*, *vakhund*, *minhund* och *bombletarhund*. Andra typer av tjänstgörande hundar är *väktarhund*, *lavinhund*, *räddningshund*, *narkotikahund*, *miljögiftahund*, *vallhund*, *draghund*, *mögelhund*, *röthund* och *jakthund*.⁶²

En *terapihund* eller *vårdhund* omfattas av begreppet *sociala tjänstehundar* som är framtaget för att definiera hundar som arbetar inom vård, skola och omsorg. Stina Wahl berättar och terapihundsekipagets utbildning som omfattar både förare och hund. Hundassisterad terapi är en målinriktad behandlingsprocess med syftet att förbättra den fysiska, psykiska, sociala, känslomässiga

---

⁵⁹ Svenska brukshundklubben, *Utbilda patrullhund*, 02.01.2017, [<http://www.brukshundklubben.se/tjanstehund/patrullhund/utbilda-patrullhund/>] (hämtad 01.06.2017).

⁶⁰ Nielsen Erik, *SVT nyheter: Lushunden är senaste vapnet mot vägglöss*, 11.08.2014, <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/nytt-vapen-i-kampen-mot-den-vaggloss> (hämtad 21.03.2017).

⁶¹ Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 111.

⁶² För att veta mer om tjänstgörande hundar se Hallgren, Anders, *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, 109-122.

eller mentala funktionen hos människor med hjälp av hunden.⁶³ Wahl menar djurassisterad terapi medför att hundföraren i terapihundsekipaget är alltid den som bär ansvaret för konfidentens välmående och för att terapins genomförande skall ge goda resultat. Djurassisterad terapi blir således ett verktyg för att komplettera terapins huvudsakliga uppgift.⁶⁴ För att uppnå resultat med hundassisterad terapi krävs det att hundförare har relevant utbildning samt att denne har kunskap gällande på vilket sätt hundens involvering i arbetet kan förändra de egenskaper som är anledningen till varför klienten söker sig till terapi. Det krävs också att hundföraren har ett säkerhetstänk och är medveten om vilka faktorer som kan påverka människan och hunden både positivt och negativt.⁶⁵

När Stina Wahl berättar mer ingående om vilka riktlinjer som krävs för att utbilda terapihundsekipag informerar hon att vård -och terapihundsutbildningen utförts av privata aktörer. För att kvalitetssäkra utbildningen kan instruktörer ansluta sig till *Skandinaviska vård- och terapihundsföreningen* (Svth). Terapihunden ska ha många egenskaper för att bli en trygg och trevlig social tjänstehund och alla blivande terapihundar måste genomgå en lämplighetsprövning.⁶⁶ Lämplighetsprövningen kontrollerar att hunden är trygg och trevlig när den möter okända människor och att hunden vill samspela med andra människor. Prövningen testar även hundens vilja att bli hanterad av främlingar då hunden måste klara av detta. Prövningen tittar även på om hunden har ett generellt gott beteende så som: hälsar fint, gå i koppel och ta godis fint, hunden skall även vara följsam till hundföraren och vara samarbetsvillig. Hunden ska ha god hundtolerans, vilket innebär att hunden ska kunna fullfölja sitt arbete och inte låta sig distraheras även om andra hundar är närvarande. Hunden ska även ha förmågan att kunna övervinna skrämmande situationer. Hunden ska kunna varva mellan aktivitet och passivitet samt kunna avbryta ett beteende. Hunden ska även kunna lägga sitt huvud/tass i en främlings knä. Lämplighetsprövningen kontrollerar att hunden kommer på förarens inkallning, att den kan apportera, samt om hunden kan utföra några tricks. Under examen prövas ekipaget i situationer som kan uppstå i det dagliga arbetet och att ekipaget kan utföra de färdigheter som beskrivs ovan. De ekipagen som godkänds av Svth får en tidsbegränsad ID-handling och därefter sker kvalitetskontroller vartannat år. Det krävs många goda egenskaper och många träningstimmar för terapihundsekipaget för att kunna bli certifierade, när de är certifierade får de påbörja sitt arbete. Nedan kommer terapihundsekipaget Kay

---

⁶³ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*, 57.

⁶⁴ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*, 35.

⁶⁵ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*, 57.

⁶⁶ Wahl, Stina, *Hundassisterad terapi*, 59.; Höök, Ingeborg, *Hund på recept: den professionella vårdhunden*, 1. uppl., Gothia, Stockholm, 2010, 17.

Millers och Scruffys arbete presenteras, för att inbringa information om vilka resultat djurassisterad terapi kan uppnå.

SJÄLAVÅRDSDHUND

SJÄLAVÅRDSDHUNDEN SCRUFFY

Själavårdshunden Scruffy arbetar med Kay Millers som är certifierad terpihundförare och sjukhuspräst vid st. Mark's sjukhus i Salt Lake City. Millers har utfört en subjektiv studie beträffande hennes själavårdande besök med patienter på sjukhuset. I sin studie utgår hon ifrån hypotesen att ett djur, i detta fall en utbildad terpihund, kan assistera prästen vid dennes själavårdande möte samt att hunden kan introducera till mellanmänniska samtal när människan behöver hjälp med att inleda konversationer.⁶⁷

Studien pågick under fyra månaders tid där de besökte patienter vars behov var själavård och där de ansågs att hundens arbete kunde vara behjälplig. Millers berättar att hunden först blev introducerad för arbetspersonal och sedan inrättades en plan som beskrev vilka situationer hunden kunde vara till hjälp. Vid följande beteenden eller situationer ansågs hunden vara behjälplig. Scruffy kunde vara behjälplig när personalen upplevde att patienter var oförmögen att diskutera känslor angående ett specifikt ämne. När patienter hade begränsade kommunikationsmöjligheter eller hade fysiska hinder för kommunikation. Scruffy kunde även vara behjälplig vid depression, rädsla eller vid ångest, i synnerhet gällande psykisk ohälsa eller eventuell rädsla för sjukhusmiljö. Själavårdshundens arbete kunde även vara behjälplig när det fanns ilska riktat åt personal eller familjemedlemmar eller när patienten befann sig i koma.

Personalen fick informera potentiella patienter om terpihundsekipaget, ville patienten ha besök besökte ekipaget patienten inom den närmsta timmen. Under besöken hade hundföraren allt ansvar och hunden närvarade endast när föraren tyckte det var lämpligt, besöken genomfördes endast när hunden var ren, frisk, bekväm och glad berättar Miller. Miller är noga med att poängtera att de var medvetna om smittorisk under själavårdssamtalen, därför besöktes aldrig patienter som exempelvis hade öppna sår. Terpihundsekipaget hade även rutinmässiga säkerhetsåtgärden inför varje besök och vid besök på intensivvårdsavdelningen brukades ytterligare åtgärder. Under studieperioden besöktes 23 patienter och fyra familjemedlemmar, sammanlagt 75 besök. Miller berättar att trots att uppskattningen är högst

---

⁶⁷ Miller, Kay. *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, 24.

subjektiv, så kunde hon urskilja att de 11 patienter som besöktes flertalet gånger visade ökande positivitet gentemot själavårdshunden.⁶⁸ Miller redogör för individuella fall där Scruffy gjort en märkbar skillnad för patienten i fråga. I fall nummer ett berättar Miller om *Mr. J* som var inlagd på sjukhuset på grund av en axeloperation. Under sjukhusvistelsen dog hans fru hastigt, vilket resulterade i att *Mr. J* vägrade bearbeta händelsen, varken med sjukhuspersonal eller familjemedlemmar. Miller skriver såhär:

När barnen försökte prata om deras moder och hennes död, informerade *Mr. J* sina barn att han inte ville att de skulle vänta med begravningen tills han blev utskriven och han berättade att han inte ville tala mer om henne. Han vägrade att minnas, uttrycka sina känslor eller låta någon i närheten uttrycka deras känslor om saken.⁶⁹

Miller berättar att det var problematiskt både för barn och personal att hantera situationen och flertalet präster, pastorer, psykologer och andra religiösa ledare hade besökt *Mr. J* med avsikt att hjälpa honom att bearbeta sina känslor. Vid varje besök hade han inte velat prata om hans frus dödsfall och känslorna som han upplevde. Miller menar att eftersom *Mr. J* själv hade ägt en hund så var det givet att själavårdshunden fick besöka konfidenten. Miller berättar att när de kom in i *Mr. J* rum och presenterade själavårdshunden så gav han dem ett varmt välkomnande, och att uppmärksamheten ganska direkt riktades mot hunden. Miller beskriver det som att *Mr. J* nästan bortsåg från hundföraren och började interagera med hunden och berätta om sig själv och sitt liv för själavårdshunden. *Mr. J* berättar för Scruffy om hans fru och deras liv tillsammans, själavårdssamtalet fortgår under en timmes tid och *Mr. J* fick chansen att verbalisera hans känslor och vidare bli bekräftad i samtalet av själavårdshunden. Miller berättar att under samtalets gång har *Mr. J* berättat för själavårdshunden hur dåligt han mår och att han funderar på att avsluta sitt liv. Samtalet avslutas med att mannen kommer fram till att han har mycket kvar att leva för. Miller menar att *Mr. J* fick chansen att ventilera och bearbeta sina känslor utan några dömande blickar eller kommentarer och att själavårdshunden kunde bekräfta och bemöta konfidenten i hans sorgprocess.

Miller berättar hur själavårdshunden mådde efter det långa samtalet för att informera läsarna om hundens aktivitet under arbetspasset. Det är ett påfrestande arbete för en hund att lyssna och interagera med nya människor och miljöer. Scruffy ska ha sovit i över 5 timmar efter samtalet för att återhämta sig och detta påvisar hur aktivt hunden arbetar och hur hunden, precis som människan, kan bli trött av

---

⁶⁸ Miller, Kay, *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, 25.

⁶⁹ Miller, Kay, *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, 26.

att interagera med andra.⁷⁰ Miller redogör även för sex ytterligare fall varav resultaten tycks vara själavårdande för konfidenten. Ett av dessa själavårdande samtal innehöll ett komafall där frun till patienten ville ha besök av terapihundsekipaget då patienten älskade hundar. Patientens respektive ville låta patienten träffa en hund innan denne dog. Själavårdshunden blir placerad bredvid patienten och sitter i dennes säng samtidigt som patientens respektive stryker patientens hand över själavårdshundens rygg. Det visar sig att komapatienten vaknade under en kort period och patientens respektive fick möjlighet att ta avsked innan patienten avled.

Miller redogör att studien var väldigt lyckad och hunden absolut kan fungera introducera till mellanmänniska samt instifta trygghet för konfidenterna. Miller upplevde att patienternas familjemedlemmar och andra besökare uppskattade hundens närvaro och blev något mer bekväma med situationen. Miller berättar att sjukhuspersonalen också uppskattade hundens närvaro och under studiens gång etablerades uttrycket i personalrummet: *jag behöver min dagliga dos av hunden.*⁷¹

DIAKONHUNDEN MIO

Diakonhunden Mio arbetar i Nacka församling, Svenska kyrkan, tillsammans med diakonen Håkan Calmroth. I ett klipp som cirkulerar på sociala medier beskrivs Mios uppdrag. Mio, tillsammans med Calmroth möter människor i kyrkan, på sjukhus, äldreboenden och hospice.⁷² I klippet beskriver Calmroth Mios betydelse för de människor som ekipaget möter i tjänst. Calmroth menar att Mio inte behandlar människor olika beroende på deras livssituation utan bemöter människor utan förutfattade meningar. Mios arbete tycks uppskattas av konfidenterna och Calmroth menar att Mio kan erbjuda tröst till dem som sörjer på ett sätt ”som bara ett djur kan”. Calmroth berättar att den ”glädje och mys” som Mio sprider är något som Calmroth själv inte kan erbjuda på samma sätt. Hunden blir således ett bra komplement till själavårdaren. Calmroth berättar om händelser när han haft själavårdssamtal där konfidenten bär på smärta och sorg. Calmroth menar att Mio kan förstå sorgen. Mio tar själv initiativ till att gå fram till konfidenten för att trösta på ett sätt som Calmroth menar ”bara djur kan göra”. Calmroth menar också att ”det kan vara befriande med ordlösa handlingar” och att Mios närvaro i själavården kan upplevas befriande och kravlöst för konfidenten.

---

⁷⁰ Miller, Kay, *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, 26.

⁷¹ Miller, Kay, *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, 27.

⁷² Jergander, Helena, *Diakonhunden Mio har en livsviktig uppgift*, 22.03.2017, https://www.youtube.com/watch?v=M_4ur1p3Htc (hämtad 22.03.2017).

I klippet skildras ett hembesök där en konfident berättar om dennes upplevelse av Mios närvaro vid själavårdssamtalen. Konfidenten menar att hunden är ett fantastiskt sällskap och ingjuter trygghet för denne vid själavårdsbesöken. Konfidenten berättar vidare hur Mio tröstar konfidenten när denne känner sig ensam och mår dåligt. Dessutom berättar Calmroth i klippet hur ett själavårdssamtal kan vidareutvecklas till miljöterapi när Calmroth föreslår att han, konfidenten och Mio tillsammans ska gå ut på promenad, syftet blir att rasta hunden men resulterar i fysisk aktivitet och bearbetning/utveckling av samtalet. Calmroth menar att Mio har sedan valp tränats i deras arbetsmiljö men ska genomgå en formell utbildning. Det är således av stor vikt att både hund och förare har en utbildning för att uppdraget ska bli så fruktsamt som möjligt.

DISKUSSION

SJÄLAVÅRD ÖVER ARTGRÄNSEN

Syftet med uppsatsen är att undersöka på vilket sätt människans och hundens relation kan vara själavårdande för människan samt på vilket sätt som hundens närvaro kan vara hjälpsam vid själavårdande möten. Syftet är också att undersöka vad själavårdens uppdrag innebär och vilka grundläggande komponenter som krävs för att själavård ska upplevas som själavårdande för konfidenten. Själavårdens uppdrag har i denna uppsats främst skildras av Berit Okkenhaug och Cecilia Wadstein som menar att själavård grundas i en genomträngande *omsorg* för medmänniskan. Denna omsorg bör grundas i en genuin kärlek och eller omtanke för medmänniskan, att själavårdaren upplever att denne vill hjälpa och engagera sig i konfidentens tillvaro. Hur denna omsorg bör utföras beror på konfidentens önskemål då det är denne som vill anförtro sig, ibland lämpas inte enskilda samtal utan själavård kan även ske genom en vardaglig omsorg. Uppsatsen har dock kommit att beröra vilka komponenter, som av de utvalda författarna, anses vara goda inom det klassiska själavårdssamtalet som sker enskilt mellan konfident och själavårdare. Själavårdens utförande är tämligen öppet för tolkning, som det nämns i begreppsanalysen beskriver Arne Fjällbu själavård i sin bok *sjelesorg*. Själavård kan uppfattas som en generell omsorg för själen vilken kan utföras på lika många sätt som det finns själar. Uppsatsen har dock kommit fram till, utifrån bearbetning och tolkning av det utvalda materialet, vilka goda komponenter som bör förekomma i själavård, dessa komponenter är när konfidenten upplever att denne blir sedd, lyssnad till, bekräftad och tröstad. Dessa komponenter kan resultera i att konfidenten upplever själavårdande verkan. Det är dock alltid konfidenten i själavårdssamtalet som har tolkningsföreträde om huruvida dessa komponenter har uppfyllts i samtalet eller om det finnes några andra underlag som är önskvärda.

Själavård kan som sagt tas i uttryck på en mängd olika sätt. Som det nämns i uppsatsens analysdel menar Cecilia Wadstein att som själavårdare måste en kunna ställa sina egna behov åt sidan för att istället rikta uppmärksamheten till konfidenten. Själavårdaren ska kunna bemöta sin medmänniska utan att kritiskt värdera dennes tankar och känslor samt kunna vara fullt närvarande i mötet, något som många konfidenter och forskare upplever att hunden klarar av. Hundens egenskaper tycks vara empatiska och uppskattade av människor som befinner sig i situationer där denne behöver lite extra omtanke och vänlighet. I uppsatsens *Syfte och frågeställning*, presenteras Ingmar Norlings forskning som menar att djur uppfyller dessa goda komponenter som krävs för att själavården skall bli god, så som att inte vara värderande, att lyssna, stödja och visa empati. I Kay Millers studie som berör själavårdshunden Scruffy, informerar Miller hur själavårdshundens närvaro kunde lindra konfidentens ångest. Resultatet som Miller kunde urskilja av hundens närvaro i själavårdsrummet är tämligen intressant, att en utbildad hund kan lindra människans ångest för en stund är något som själavården inom Svenska kyrkan borde bejaka. Scruffys närvaro instiftade i många fall trygghet för konfidenten som vidare möjliggjorde bearbetning av känslor i samtalet tillsammans med Scruffy. Hunden kan således vara ett hjälpmedel för själavårdaren och underlätta dennes uppdrag genom att instifta trygghet i själavårdsrummet och vidare hjälpa konfidenten att lättare ventilera och bearbeta både tankar och känslor. Resultaten som skildras i Millers studie kan i många fall relateras till speglingsmetoden, som beskrivs i uppsatsens analysdel. Spegelmetoden går ut på att hjälpa konfidenten att själv upptäcka och verbalisera sina tankar och känslor då konfidenten har tolkningsföreträde i sitt liv och själavårdens roll är att hjälpa konfidenten att verbalisera sina tankar och känslor så dessa kan bearbetas. När själavårdshunden i Millers studie möter patienter och anhöriga så tycks detta resultera i att konfidenten, med hjälp av hunden, får möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor verbalt.

Etologen Per Jensen menar att hunden kan vara ett fantastiskt hjälpmedel då hunden har en förmåga att kunna introducera till mellanmänniska samtal. Hunden kan således uppfattas som en så kallad *ice-breaker*, det är en bra egenskap att kunna introducera till samtal, speciellt om konfidenten upplever att det är jobbigt att börja samtala med en främmande människa - trots att denne finns för att hjälpa konfidenten. Om hunden har förmågan att kunna bidra till en mer familjär miljö så att konfidenten blir trygg nog att anförtro sig till själavårdaren är den verkligen ett gott komplement till själavård och detta kan vara något som Svenska kyrkan kan utveckla och bejaka. Miller redogör i sin studie att Scruffys närvaro även öppnade upp för mellanmänniska samtal och kunde således underlätta Millers själavårdande arbete. En av själavårdens viktigaste komponenter är att vara lyhörd och lyssna till konfidentens berättelse. För att konfidenten ska våga ventilera sina känslor är det således viktigt att denne känner sig trygg i själavårdsrummet. Eftersom hunden tycks ha en förmåga att kunna

introducera till mellanmännsliga samtal är hundens arbete tämligen givande inom själavård. Världens första hundpsykolog, Anders Hallgren menar att hunden kan både uppmuntra och utveckla mellanmännsliga samtal, främst genom deras energiska och uppmuntrande kroppsspråk. Utveckling i detta avseende kan jämföras med diakonhunden Mios arbete då hunden brukades för att på ett smidigt sätt övergå från själavårdssamtal i ett slutet rum till miljöterapi. För konfidenter som ofta sitter ensamma inomhus och där själavårdaren gör hembesök kan det vara gott att få komma ut och promenera tillsammans. Har själavårdaren en hund som behöver rastas blir promenaden en någorlunda naturlig övergång. I klippet som skildrar diakonhunden Mios arbete intervjuas en konfident som menar att denne upplever en trygghet när hunden är med i samtalet, denna trygghet som konfidenten beskriver kan vidare leda till att konfidenten vågar samtala med själavårdare om det som känns svårt.

Relationen mellan själavårdare och konfident är oerhört betydande för att själavården ska resultera i själavårdande verkan för konfidenten. Om det inte finns trygghet i själavårdsrummet kan det innebära att konfidenten inte vågar dela med sig av tankar och känslor. Om konfidenten inte vågar verbalisera sina tankar så kan de dessvärre inte bearbetas, vilket är syftet med själavårdssamtalet. Relationen mellan själavårdare och konfident diskuteras av Anders Olivius under uppsatsens rubrik *Själavårdens uppdrag och utförande*, Olivius menar att konfidenten måste älskas, inte som ett fall, utan som den människa denne är. Återigen ligger omtanke och omsorg till grund för själavårdaren. Om själavården inte har ett intresse av konfidentens tillvaro kan det resultera i att själavården inte blir så god som önskvärt. Om relationen i själavårdssamtalet är bristfällig blir den således inte bra för konfidenten. Den trygghet som instiftas i rummet är av vikt för att konfidenten återigen ska våga anförtro sig till själavårdaren. Anders Hallgren, hundpsykolog, menar att han i sin relation med sin hund, känner sig önskad, välkommen, efterlängad, uppskattad, behövd och älskad. Dessa goda känslor menar Hallgren att det är hunden som instiftar i deras relation. Hallgren har i sin studie gällande relationen mellan människa och hund undersökt hundägares känslor för sina husdjur. Studien som presenteras i uppsatsens analysdel, kommer fram till att känslor som hundägare har för sina hundar är jämförbara med de känslor som föräldrar har för sina barn – det handlar snarare om känslan än objektet för vart känslorna riktas. Den känslolösa relationen som kan uppstå mellan hund och människa kan tillföra meningsfullhet i själavårdssamtalet där trygghet måste finnas. En god relation skapar goda förutsättningar för ett gott samtal, hunden kan således bidra till att relationsuppbyggnaden mellan konfident och själavårdare bli betryggande.

När själavårdsrummet ingjuter trygghet och konfidenten upplever att denne vågar samtala med själavårdare är själavårdarens uppdrag att lyssna till konfidentens berättelse. Hundens uppdrag inom

själavård blir således att ingjuta trygghet i själavårdsrummet så konfidenten upplever att denne någorlunda frimodigt kan berätta om det som eventuellt tynger denne. Eftersom hundens egenskaper även kan introducera till mellanmännsliga samtal resulterar det i att själavårdaren får hjälp att utföra sitt uppdrag och hundens närvaro i själavårdssamtalet blir således ett gott komplement till själavårdens uppdrag. Speciellt när det råder situationer där det är svårt för konfidenten att våga verbalisera sina tankar och åsikter, är hunden ett gott hjälpmedel.

SLUTSATS

Den frågeställning som uppsatsen velat besvara är:

- På vilket sätt kan hunden vara behjälplig vid själavårdande möten inom Svenska kyrkan?

Uppsatsen har kommit fram till att hunden kan på flertalet sätt vara behjälplig vid själavårdande möten. Hunden har en god förmåga att både se och bekräfta människan och blir således ett gott komplement inom själavård. Eftersom hunden besitter många goda egenskaper som tycks vara önskvärda både för konfident och själavårdare är hunden absolut en god resurs som kan brukas inom själavård. För att själavården ska bli fruktbar är det dock gynnsamt om både själavårdare och hund är utbildande, förslagsvis en vård- och terapihundsutbildning som är kvalitetssäkrad av Skandinaviska vård- och terapihundsföreningen. Eftersom det alltid är själavårdare som har fullt ansvar när det gäller både konfidentens och hundens trygghet ska det bekräftas av konfidenten att hunden närvaro och arbete är önskvärt, samt att både hund och förare är utbildade så inga olämpliga händelser inträffar. Hundens mående ska prioriteras inför varje samtal då den inte på något sätt får må dåligt så den utsätts för en allt för påfrestande situation. Själavårdshundens primära uppdrag är att bemöta konfidenten utan värderingar och åsikter, att finnas i själavårdsrummet och sålunda instifta trygghet. Själavårdshunden ska också introducera till mellanmännsliga samtal för att således underlätta för samtal mellan konfident och själavårdare. Som det nämns i uppsatsens analysdel är det endast konfidenten som har tolkningsföreträde huruvida denne upplever själavårdande verkan eller inte. Dock är vissa komponenter generellt önskvärda och själavårdshundsekipagets uppdrag fullföljs när de ser och bekräftar sin medmänniska samt lyssnar till dennes berättelse.

Eftersom det inte finns någon rådande forskning om själavårdshunden så hoppas jag att denna uppsats kan inspirera till vidare forskning på ett annars outforskat område.

LITTERATURFÖRTECKNING

LITTERATUR

Biskopsmötet, *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*, Intellecta Tryckindustri, Solna 2004

Björklund, Lars. *Modet att ingenting göra: en bok om det svåra mötet*, Libris, Örebro, 2003.

Fjellbu, Arne, *Sjalesorg*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1933.

Haglund, Eric. *Möte och dialog: en dialog om enskilt samtal*, 4. uppl., Verbum, Stockholm, 1978.

Hallgren, Anders. *En jycke betyder så mycke! – En studie om känslomässig bindning mellan hundägare och hundar*, Sveriges lantbruksuniversitet, Köping 1986.

Hallgren, Anders. *Hunden i våra hjärtan och i vårt samhälle*, Anders Hallgren och Jycke-Tryck AB, Vagnhärad 1992.

Höök, Ingeborg. *Hund på recept: den professionella vårdhunden*, 1. uppl., Gothia, Stockholm, 2010.

Jensen, Per. *Djurens beteende och orsakerna till det*, 2. [uppl.], LT, Stockholm, 2002.

Jensen, Per. *Djurens språk samtal om makt, sex, och barnuppfostran*, TPB, Enskede, 2002.

Jensen, Per, *Hundens språk och tankar*, Natur & kultur, Stockholm, 2011.

McCulloch Michael. *Pet therapy – an overview*. I *The Human-Pet Relationship*, Wien 1983.

Miller, Kay. *Making the Rounds with the Pastoral Care Dog*, *Chaplaincy today* [1099–9183], 2001 vol:17 iss:2.

Norling, Ingemar, *Djur i vården: om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra*

vårdpersonalens arbetsmiljö, Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Göteborg, 2002.

Okkenhaug, Berit. *Själavård: en grundbok*, Översättning Melinda Hoelstad, Libris förlag, Örebro 2014.

Olivius, Anders. *Att möta människor: om själavårdsamtal*, Lund, 1984.

Vikström, Björn. *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*, Studentlitteratur, Lund, 2005.

Wadstein, Cecilia. *Själavård helt enkelt*, Verbum, Stockholm, 2009.

Wahl, Stina. *Hundassisterad terapi för unga med flerfunktionsnedsättningar: metoder och effekter*, Atremit, Mjölby, 2016.

WEBB-LITTERATUR

Hallgren, Anders. *Anders Hallgren – Psykolog och hundpsykolog*, 2017, [<http://www.andershallgren.se/om/>] (hämtad 24.03.2017).

Jordbruksverket, *Antal hundar per län och kommun*, 12.31.2016, <https://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/hundarochkatter/hundregistret/statistik.4.45fb0f14120a3316ad78000672.html> (hämtad 21.04.2017).

Jergander Helena, *Diakonhunden Mio har en livsviktig uppgift*, 22.03.2017, [https://www.youtube.com/watch?v=M_4ur1p3Htc] (hämtad 22.03.2017).

Linus Brohult, *SVT nyheter: Så blev hunden människans bästa vän*, 24.01.2013, [<http://www.svt.se/nyheter/vetenskap/sa-blev-hunden-manniskans-basta-van>] (hämtad 02.03.2017).

Miller, Anderas. *Sveriges Radio: Vår bästa vän*, 19.10.2017, [<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/633307?programid=4834>] (hämtad 31.01.2017).

Nielsen Erik, *SVT nyheter: Lushunden är senaste vapnet mot vägglöss*, 11.08.2014,
[<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/nytt-vapen-i-kampen-mot-den-vaggloss>] (hämtad 21.03.2017).

Svenska brukshundklubben, *Utbilda patrullhund*, 02.01.2017,
[<http://www.brukshundklubben.se/tjanstehund/patrullhund/utbilda-patrullhund/>] (hämtad 01.06.2017).

Svenska kyrkan. *Aktuella litteraturlistor*, 16.01.2017,
[<https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/aktuella-litteraturlistor>] (hämtad 31.01.2017).

Svenska kyrkan. *Om själavård*, 23.06.2016, [<https://www.svenskakyrkan.se/jourhavandeprast/om-sjalavard>] (hämtad 31.01.2017).